THESES
Ex Universa Philosophia

QUAS

AUSPICE PATRONO AC PRAESIDE
EXCELLENTISSIMO AC REVERENDISSIMO

Pellegrino Francisco Stagni

SEDIS APOSTOLICAE LEGATO

In Collegio Immaculatae Conceptionis

PROVINCIAE CANADENSIS SOC. IESU
DIE 25 MAII 1914
PROPUGNANDAS CONSCRIPSIT

Carolus Eduardus Lefebvre

SCHOLASTICUS EIUSDEM SOCIETATIS

MARIANOPOLI
EX TYPOGRAPHIA SS. CORDIS

MCMXIV

THESES
Ex Universa Philosophia

QUAS

AUSPICE PATRONO AC PRAESIDE
EXCELLENTISSIMO AC REVERENDISSIMO

Pellegrino Francisco Stagni

SEDIS APOSTOLICAE LEGATO

In Collegio Immaculatae Conceptionis

PROVINCIAE CANADENSIS SOC. IESU
DIE 25 MAII 1914
PROPUGNANDAS CONSCRIPSIT

Carolus Eduardus Lefebvre

SCHOLASTICUS EIUSDEM SOCIETATIS

MARIANOPOLI
EX TYPOGRAPHIA SS. CORDIS

MCMXIV

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO
DOMINO

Pellegrino Francisco Stagni

SEDIS APOSTOLICAE LEGATO
D. D. D.

DEVOTUS ATQUE HUMILLIMUS
Carolus Eduardus Lefebvre, S.J.

A. M. D. G.

THESES
Ex Universa Philosophia

Ex philosophia rationali

DE VERITATE ET CERTITUDINE

I

1. Veritas logica, quae rite describitur: Conformitas intentionalis cognitionis cum obiecto, plene et proprie non invenitur nisi in intellectu componente aut dividente, quippe in quo solo inest «ut cognita in cognoscente». 2. Veritas autem quae intellectui simpliciter apprehendenti competit, in ipso inest «ut in quadam re vera», ita proinde ut ab eo minime separari queat. **Natura et subiectum veritatis.**

II

3. Veritas iudicii, formaliter sumpta, gradus accipere nequit, sed est prorsus absoluta. 4. Repudiari certo debent placita Relativistarum, docentium veritatem variationis esse susceptivam pro diversitate personarum necnon varia condicione temporum et locorum. **Indivisibilitas et immutabilitas veritatis.**

III

Natura et gradus certitudinis.

5. Assensus firmus mentis in aliquod enuntiabile praestitus propter motivum suapte natura excludens formidinem errandi, recte definitur certitudo; quae ut evadat omni numero perfecta, nitatur necesse est in motivo quod absolutam contradictorii possibilitatem saltem simultaneitatis auferat. 6. Porro tres admitti possunt gradus certitudinis essentialiter inter se diversi, metaphysicae nimirum, physicae et moralis, quarum prior est de se perfecta, ceterae vero, etsi vere tales, nequeunt fieri perfectae citra earum reductionem ad metaphysicam. 7. Deficiente evidentia veritatis, haberi potest certitudo proprii nominis, dummodo assensui mentis praeluceat evidentia credibilitatis.

IV

Initium philosophandi et dubium universale.

8. Quemadmodum scepticus absolutus falsitatem dogmatismi demonstrandam aggredi nequit, quin, more dogmatici, assensum in aliquid adhibeat; ita dogmaticus purus, nihil admittendo nisi demonstratum, falsitatem scepticismi sibi manifestandam suscipere nequit, quin, more sceptici, suum assensum indefinite suspendere debeat. 9. Ceterum nemo unquam et usquam potuit opus philosophandi reapse auspicari a dubio universali, siquidem suspensio iudicii de nonnullis rebus, ne ut internus quidem animi status, est physice possibilis.

V

Certitudines philosopho irrefragabiles.

10. Analysi instituta huius iudicii reflexe prolati: «De omnibus omnino est dubitandum», certo constare potest neminem exstitisse vere philosophantem, qui haec tria saltem non admiserit: 1° aliqualem subiecti cogitantis exsistentiam, 2° aliquam conscientiae veracitatem, 3° discrimen inter verum et falsum et proin principium contradictionis.

VI

11. Error inveniri nequit in ullo iudicio immediato, dummodo assensus mentis sese non extendat ultra id quod in comparativa praedicati et subiecti apprehensione ei fuit clare manifestatum; nec consequenter in iudicio mediato, dummodo assensui rationis praefulgeat continentia conclusionis in principiis demonstrationis. 12. Quapropter in iudiciis immediatis mens humana criterio veritatis stricte dicto non indiget sed ei sufficit clara terminorum propositio; in iudiciis vero mediatis ei quidem opus est tali criterio, principiis nimirum per se notis, ut reductione conclusionis ad ipsa eius veritatem sibi reddat manifestam. 13. Motivum autem certitudinis ultimum atque universale recte constituitur in evidentia rei obiectiva menti manifestata.

Ultimum certitudinis motivum.

VII

14. Tanquam ultima veritatis regula falso statuitur claritas et distinctio ideae ad mentem Cartesii. 15. Haud minus erronee haec certitudinis norma constituitur 1° in caeco affectu animi, prout voluit Iacobi; aut 2° in auctoritate divinae revelationis, prout docuit schola Traditionalismi. 16. Consensus generis humani certis sub condicionibus motivum certitudinis firmum suppeditare potest, haberi tamen nequit tanquam ultimum veritatis criterium. 17. Tandem assignari nequit ut criterium veritatis 1° sensus obligationis moralis, prout censuit Kantius; 2° aut utilitas alicuius doctrinae ad vitam individui alendam vel ad prosperitatem societatis promovendam, quemadmodum statuunt Pragmatistae.

Veritatis insufficientia criteria.

DE OBIECTIVITATE COGNITIONIS HUMANAE

VIII

18. Obiectivitas stricte dicta iudicii analytici praesupponere videtur conceptus in eo coniunctos aliud esse

Status quaestionis.

sortiri posse praeter esse mere intentionale entis fictitii, ita ut eorum nexus legem essendi exprimat, non tantum legem cogitandi. 19. Idcirco intellectus, in via inquisitionis philosophicae, obiectivitatem principiorum rationis plene statuere nequit nisi recurrendo ad experientiam, non quidem tanquam ad motivum in eis nectendi praedicatum cum subiecto, sed tanquam ad medium inspiciendi utrum rationes, eorum terminis designatae, sint mera mentis figmenta, an, saltem quoad id quod concipitur, aliquid realitatis habeant.

IX

Solutio inefficax.

20. Quapropter omni ex parte efficax esse non videtur Neo-Dogmatismi temptamen contra Kantium vindicandi obiectivitatem iudiciorum ordinis idealis de rebus extra-subiectivis; quandoquidem eius professores, terminis interim non agnoscendo nisi obiectivitatem mere phaenomenalem, obiectivitatem stricte dictam eorum syntheseos fundare nequeunt et, abiudicata semel ab experientia virtute res externas directe attingendi, in realitate obiectiva terminorum postea stabilienda deficiunt.

X

Sententia propugnanda.

Obiectivitas certitudinum quas homo, spontaneo suarum facultatum exercitio, acquirit 1° ad examen criticum est sincere revocanda; 2° non tamen ita ut aptitudo mentis ad verum capessendum sub dubio reali etiam mere negativo reponatur, sed valorem irrefragabilem agnoscendo saltem eius reflexionis, ratione cuius haec crisis fit philosophanti possibilis, necnon veritatem principii contradictionis admittendo, qua non admissa, ne suspicio quidem huius criseos instituendae in mente ipsiusmet sceptici oboriri potuisset; 3° tandem hunc iuxta modum ut reapse fiat satis praecipuis scepticismi argumentis. Haec tria requisita praestare videtur inquisitio de fontibus cognitionis in qua, infallibilitate cuiuslibet perceptionis immediatae iam in tuto posita, ope analyseos introspectivae haec cognitionis im-

medietas vindicatur, 1° pro perceptione sensuum externorum, quibus homo res exsistentes apprehendit, 2° pro apprehensione comparativa cuius ope intellectus in iudiciis experimentalibus perspicit nexum praedicati (conceptus abstracti) cum obiecto experientia cognito, 3° pro analysi comparativa qua intellectus in principiis demonstrationis nexum praedicati cum subiecto apprehendit.

XI

Obiectivitas experientiae: *a) Internae.*

21. Sensus intimus, qui actus intentionales ordinis etiam sensitivi comitatur ab eis indistinctus, necnon et conscientia proprie dicta seu reflexa nexum habent prorsus necessarium cum veritate iudiciorum ad quae per se movent. 22. Perceptio autem conscientiae, quippe quae in affectiones concrete spectatas fertur, in illis referendis proprium τό Ego renuntiat tanquam aliquod subiectum substantiale, quod, opitulante memoria, nobis exhibetur esse sub fluxu earum permanens. 23. Idcirco ad mera commenta revocari debent 1° sententia Humii, decernentis realitatem τοῦ Ego esse amandandam ad collectionem phaenomenorum ordinate sibi succedentium; 2° opinatio Kantii secundum quam nostra de τοῦ Ego substantialitate persuasio ex paralogistica conversione unitatis logicae in unitatem realem ducit originem.

XII

b) Externae.

24. Vix minus aberravit Berkeley, dum exsistentiam corporum traduxit ad apparitiones vanas a Deo in nostra anima productas. 25. Periculum idealismi aut saltem agnosticismi efficaciter vitare non videtur sententia Conceptionismi, docendo videlicet «res externas apprehendi in sua similitudine intentionali i. e. in aliquo sui effectu homini interno, ex quo, mediante ratiocinio, transitus fit ad realitatem externam». 26. Per analysim quorumdam ex factis conscientia unicuique nostrum renuntiatis, certo constare potest perceptionem sensuum externorum in res extra actum

sentiendi in se exsistentes, minime vero in aliquas earum imagines mere subiectivas, directe terminari. 27. Errores quos dicunt sensuum refundi non debent in sensus externi perceptionem absolute consideratam, prout videlicet importat simplicem dumtaxat obiecti per se sensibilis præsentationem, sed in iudicio mentis accidunt, sive ex lusu phantasiae praepostere associantis, sive ex interpretatione sensationis a ratione effecta, quae ob adiuncta medii et organi insolita huiusque eorum variationis inconsiderationem falsificatur. 28. Non solum commentitium est, sed etiam genuinam cognitionis humanae legem penitus subvertit principium immanentiae, quod D. Le Roy nuper oggessit contra notionem veritatis apud scholasticos receptam.

XIII

Obiectivitas cognitionis abstractae:
a) Ideorum:
a) Quaestio facti.

29. Quisquis reflexe efficit analysim. conversionis ad experientiam, in iudicio experimentali obtinentis, deprehendere potest nexum praedicati cum subiecto a mente per se iudicante non institui impulsu cæco functionis a priori quam excogitavit Kantius, sed propterea solum quod quidditas praedicato designata, citra ullum medium (quod), ab ipsa percipitur esse materialiter identica obiecto experientia proposito: inde licet asserere ideas primitivas esse vera obiectivitate praeditas. 30. Porro perbelle paralogizat conceptualista Kantius, ex universalitate quorumdam iudiciorum progrediendo ad «a-prioritatem» eorum conceptuum adstruendam. 31. Vix minus falluntur philosophi Bergson et Le Roy, dum universale censent reducendum ad se ad quoddam schema mentale pro actionis utilitate, intellectu confictum.

XIV

b) Quaestio modi.

32. Ultra modum autem protenditur obiectiva realitas universalium 1° in sententia Platonis, statuentis extra mentem et individua dari formas universales per se subsistentes, 2° in opinatione Gulielmi de Champeaux, decernentis naturam iam esse formaliter uni-

versalem in individuis a parte rei exsistentibus. 33. Inter haec extrema mediam init viam vera de hac quaestione sententia, docens nimirum naturam absolute consideratam neque universalitatem neque singularitatem necessario exposcere, sed ad utramque indifferenter sese habere, ita ut, quoad id quod, etsi non quoad modum quo concipitur, de rebus experientia perceptis possit praedicari; ideo inter naturam et singularitatem vigeat necesse est distinctio, non quidem realis, sed rationis ratiocinatae. 34. Forma universalitatis fundamentum quidem habet in natura rei conceptae, sed eidem actu non advenit, nisi consequenter ad mentis abstractionem totalem, dum, reflexione ontologica supra suum actum revertens, rationem in eo exhibitam comparat cum individuis, in quibus inest vel saltem inesse potest.

XV

b) Principiorum rationalium.

35. Quisquis reflexe considerat modum quo intellectus nexum praedicati cum subiecto in iudiciis per se notis pronuntiat, dilucide perspicit hanc eorum coniunctionem ab intellectu non effici per modum syntheseos a priori ad mentem Kantii, sed quia intellectus immediate percipit rationes terminis significatas esse huius connexionis exigitivas; idcirco in talibus iudiciis falsitas inesse non potest. 36. Arbitrarie profecto Kantius ut analytica non agnoscit nisi iudicia in quibus praedicatum includitur in ratione subiecti. 37. Praeterea cum iudicio analytico non desit efficacitas nostram cognitionem extendendi, cumque insuper divisio iudicii in analyticum et syntheticum sit adaequata, auctor Criticismi nulla ratione potitur huic partitioni tertium quoddam membrum adiungendi, iudicium scilicet syntheticum a priori. 38. Necessitas qua pollent principia demonstrationis est vere obiectiva, seu exprimit legem essendi, non tantum legem cogitandi, sive haec lex cogitandi dicatur esse functio a priori menti ingenita, iuxta doctrinam scholae criticae, sive habeatur ut dispositio subiectiva per experientiam individui aut speciei saepe repetitam acquisita, iuxta

doctrinam scholae associationisticae. 39. Inter haec principia quaedam sunt huiusmodi ut ex eis nihil obstet quominus valorem obiectivum habeant de rebus extra experientiae captum versantibus: quare non sunt audiendi Agnosticistae, dum usum horum iudiciorum coartare satagunt intra limites phaenomenorum corporalium.

XVI

c) Deductionis.

40. Ratio humana nova iudicia analytica sibi comparare potest ope ratiocinii puri, analysim videlicet adhibendo medii termini abstracti; et in his conclusionibus admittendis certitudinem metaphysicam assequi potest, dummodo ipsi constet syllogismum esse iuxta leges confectum eiusque praemissas esse immediate evidentes aut ad tales saltem reducibiles. 41. Iisdem sub condicionibus, ratiocinio mixto agnosci debet valor medii ad novas veritates cum certitudine saltem physica acquirendas.

XVII

d) Inductionis.

42. Inductio est medium efficax quo ratio humana iudicia physice universalia et necessaria certo obiective sibi colligere potest; quandoquidem, experientiis methodice institutis, detegi potest connexio alicuius praedicati cum aliquo subiecto ita constans ut, ope principii causalitatis, possit constare hanc constantem connexionem aliunde explicari non posse nisi ex eo quod praedicatum ad subiectum se habeat ut proprium ad naturam. 43. Tanquam fundamentum inductionis, a Stuart Mill falso adstruitur sequens principium: Cursus naturae est uniformis. 44. Porro ad praedictam praedicati cum subiecto connexionem scientifice explorandam adhiberi debet observatio phaenomenorum pluries repetita et immediate quidem facta absque praeiudicio, variatis adiunctis subiecti, temporis et loci. 45. Haud inutiliter quandoque statuitur aliqua hypothesis de natura phaenomeni, dummodo accipiatur contradictione vacans simul et apta ad rem

explicandam; quae hypothesis ut certa admitti nequit, usquedum, per methodum constantis et praesertim exclusivae connexionis, ostensum fuerit causam per eam phaenomeno assignatam esse reapse eius causam.

DE HUMANA SCIENTIA

XVIII

46. Scientia proprie dicta, quae est effectus demonstrationis, recte definitur: Cognitio certa et evidens rei necessariae per suas causas. 47. Mens humana, in talis cognitionis assecutione, adhibere debet tum analysim, unde cognoscere possit causam rei, tum synthesim, cuius ope perspiciat nexum rei cum sua causa; quare recta methodus scientifica est analytico-synthetica. Porro cum in tuto iam sit posita obiectivitas experientiae, in qua fundatur analysis, et principiorum demonstrationis, a quibus dependet synthesis, contra scientiae detractores statui potest sequens conclusio: Cognitio scientifica ordinis obiectivi est homini adeptu possibilis. **Recta methodus.**

XIX

48. Ad aedificium scientiae exstruendum ineptam ingressus est viam Cartesius, dum, omnibus veritatibus in dubium iam semel revocatis, a realitate suae dubitationis assurgit ad certitudinem de aliis rebus instaurandam per contradictionem dumtaxat, paralogismum atque petitionem principii. 49. Magis praeposteram forte methodum temptavit Kantius ad realitatem scientiae e naufragio scepticismi salvandam: hypothesis enim cognitionis a priori quam in medium attulit, praeterquam quod huic fini obtinendo est impar, ab eo fuit gratuito elucubrata et factis introspectione cognitis prorsus adversatur. 50. Eisdem fere de causis reici debet opinatio Associationismi, secundum quam scientia hominis ordinem apparentiarum subiectivarum **Falsa systemata.**

transcendere non valet necessitasque eius axiomatum unice sita est in impossibilitate subiectiva concipiendi oppositum ex consociatione idearum derivata. 51. Haud minus vitiosa duci debet theoria Pragmatismi, cognitiones hominis scientifice elaboratas adscribentis cuidam tendentiae affectivae qua ipse fertur ad conceptiones praxi vitae maxime faventes seligendas, citra ullam normam vere obiectivam.

XX

Falsitas Agnosticismi.

52. Ens, quippe quod intellectus noster primo concipit quasi notissimum, amandari nequit ad idealisticam cogitationis formam, sed obiectiva realitate certo pollet. 53. Praeterea ratio entis, utpote de se praescindens ab omni materialitate, quoad se non exigit in sua extensione coartari intra limites rerum experimentalium, at rebus etiam positive immaterialibus, si quae reapse dantur, recte applicari potest. 54. Imo nomen entis, quoad perfectionem significatam, designat aliquid quod ab omni limite de formali abstrahit, et proin de Ente infinite perfecto proprie dici potest. 55. Iam age, cum sufficientia essendi in rebus experientiae subiectis dari nequeat nisi pro eo quantum in linea entis dependeant ab Ente a se et in se subsistente, legitime fit gradus a realitate phaenomenorum ad exsistentiam Absoluti affirmandam. 56. Turpiter igitur aberrant Criticistae et Positivistae, dum scientiam hominis intercludere conantur intra cancellos rerum experimentalium realitatemque Absoluti declarant cognitioni eius esse penitus imperviam. Sit igitur contra horum Agnosticismum sequens conclusio: Scientia ordinis metaphysici ab hominis intellectu acquiri potest.

Ex philosophia reali

DE ENTE IN COMMUNI

XXI

57. Conceptus entis ut sic, respectu omnium rerum, est unus unitate transcendentiae, quatenus et earum modos essendi includit, non qua proprios et distinctivos, sed indeterminate pro eo quantum sunt aliquid positivi; haec autem entis unitas minime est confundenda cum unitate omnium rerum in essendo quam profitetur Pantheismus. 58. Ratio obiectiva entis, prout extra mentem invenitur, a suis inferioribus non distinguitur distinctione formali ex natura rei. 59. Operatio mentis qua conceptus entis ad suam unitatem evehitur, non est mutuo praecisiva entis a sua determinatione, sed utriusque confusiva in una forma entis indeterminati. **Praecisio ab inferioribus.**

XXII

60. Quare conceptus entis ad sua inferiora descendit per distinctiorem expressionem unius eiusdemque realitatis, minime vero per modum compositionis veluti physicae aut metaphysicae. 61. Est igitur notio entis ut sic, prout applicatur Deo et creaturae, substantiae et accidenti, neque univoca, neque pure aequivoca, sed analoga. 62. Principium contradictionis, quippe quod ex conceptu entis immediate profluit, est omnium primum atque certissimum. **Descensus ad inferiora.**

XXIII

63. Unitas est proprietas entis transcendentalis, seu ens, in quantum huiusmodi, est in se indivisibile **Unitas.**

vel saltem actu indivisum. 64. Praeterea in rebus extra mentis conceptum exsistentibus datur etiam unitas singularitatis; necnon et formalis, etsi non iuxta modum praecisionis quem in intellectu sortitur. 65. Unitati per se entis corporei non opponitur eius compositio ex partibus substantialibus re distinctis, quippe quarum una ad alteram se habet tanquam potentia in esse primario determinabilis ad actum in eodem esse determinantem. 66. Inter attributa essentialia unius eiusdemque individui admitti nequit distinctio sive realis, sive formalis ex natura rei, at inter illa viget solum distinctio rationis ratiocinatae, quae haud incongrue appellatur virtualis extrinseca.

XXIV

Veritas.

67. Quodlibet ens, pro eo quantum habet de esse, est intelligibile: ideo veritas ontologica, prout importat adaequabilitatem rei cum proprio conceptu, est proprietas entis transcendentalis. 68. Ratio autem veritatis in re naturali invenitur primario et per se per ordinem ad Intellectum divinum, ad quem se habet ut mensuratum ad mensuram, secundario et per accidens per ordinem ad intellectum creatum ad quem se habet ut mensura ad mensuratum.

XXV

Bonitas.

69. Cum unumquodque sit appetibile in quantum habet de esse, bonitas, prout dicit ordinem convenientiae ad appetitum, iure reponitur inter proprietates entis transcendentales. 70. Quare malum formaliter sumptum, seu malitia, quippe quae in privatione consistit, nequit esse nisi in bono tanquam in subiecto et fieri a bono ut a causa, non per se quidem, sed per accidens efficiente.

XXVI

Ens mobile.

71. Ens quod homo primum concipit, per sensum ei exhibetur tanquam mutationi obnoxium: hinc inter

ens actuale et merum nihilum recte statuitur mediare ens potentiale. 72. In natura igitur rerum fundatur divisio entis sensibilis in potentiam et actum, necnon declaratio motus ab Aristotele tradita: Ἡ τοῦ δυνάμει ὄντος ἐντελέχεια, ᾗ τοιοῦτον. 73. Actus perfectione praestantior est potentia: unde licet in eo quod motui subicitur, potentia sit prior actu, in absoluta tamen consideratione, actus potentiam natura saltem praecedere debet. 74. Turpiter igitur aberrant philosophi coaetanei Bergson et Le Roy, dum, prioritate actus supra potentiam amandata ad merum «postulat [illegible] morcelage» [illegible] ontem rerum mobilium constituere sat[illegible] realita[illegible] quam vocant «une continuité de jaill[illegible]at», «un in[illegible]ni à devenir»; inde enim ab aetate s[illegible]ota, [illegible]ana [illegible] de re philosophia docuit Ens abs[illegible]mu[illegible] non [illegible]sse non esse Motorem immobilem.

XXVII

75. Praeter hanc in suo e[illegible]mmo[illegible]m. Enti absolute primo convenit plena actus e[illegible]di[illegible]sistentia[illegible] est propterea prorsus simplex et [illegible] perfectum; verum Eius simplicitas [illegible] ap[illegible] [illegible]scernenda a simplicitate entis in commun[illegible] necn[illegible] Eius infinitudo, ab infinitudine entis u[illegible] 76. [illegible] infiniti ex rebus adspectabilibus e[illegible]mari [illegible] intellectu hominis, per positivam abs[illegible]utam[illegible] re[illegible]o-nem ex conceptu finiti. *Ens immobile.*

XXVIII

77. Ens finitum, propter illam n[illegible] esse mobilitatem, exsistentiam non habet cum [illegible]a essen[illegible] re identificatam, at in ea receptam tanquam actum physicum in potentia subiectiva. 78. Haec doctri[illegible] de distinctione reali inter essentiam et esse rei finitae inde commendari videtur quod magna in evidentia ponit unitatem per se compositi substantialis, praesertim humani. 79. Quapropter in natura rerum fundatur divisio entis in Ens per essentiam et Ens per participationem. *Ens per participationem.*

XXIX

Ens possibile.

80. Ens per participationem, prout consideratur in signo priori ad influxum Entis per essentiam esse ei communicantis, nullam realitatem actualem etiam quidditativam possidet; non ideo tamen dici potest esse merum nihilum, sed utpote positive et per se intelligibile, recte reponitur intra latitudinem entis realis, non mere fictitii. 81. Possibile absolutum de formali dicit ens prout notis ad invicem sociabilibus constituitur. 82. Eius absoluta possibilitas, tametsi ab homine cognosci nequit nisi dependenter ab experientia, in se tamen inspecta non dependet ab exsistentia rerum finitarum, neque ab humani intellectus cognitione. 83. Haec intrinseca essentiae possibilitas non constituitur per respectum ad Dei omnipotentiam aut liberam Eius voluntatem, sed in plenitudine Essentiae divinae ultimo fundatur. 84. Essentia autem rei intrinsece possibilis in suo esse formali non constituitur nisi dependenter ab Intellectu divino, Essentiam divinam concipiente ut tali proportione deficiente participabilem.

XXX

Substantia.

85. In natura rerum fundatur divisio entis in substantiam et accidens. 86. Itaque, conceptus substantiae praedicamentalis imperite prorsus a Kantio amandatur ad formam a priori cuius ope intellectus, interveniente schematisatione earum per formam temporis facta, phaenomena sibi repraesentat tanquam in aliquo subiecto permanenti inhaerentia. 87. Natura a substantia re non distinguitur sed conceptu dumtaxat: quapropter ex pluribus substantiis actu completis, qua talibus, nequit constitui una per se natura. 88. In ordine igitur rerum fundatur partitio substantiae in completam et incompletam.

XXXI

Suppositum.

89. Subsistentia qua ens formaliter constituitur individuum in genere substantiae, importare non vide-

tur «modum substantialem a natura et esse substantiae creatae reipsa distinctum eique superadditum». 90. Persona, quae est suppositum naturae intellectualis, minime constituitur per conscientiam sui, sed recte dicitur esse: «rationalis naturae individua substantia».

XXXII

91. Frustra profecto conantur Cartesiani omnes corporum modificationes revocare ad respectus ab eorum substantia re indistinctos: nam accessus novarum in corporibus relationum luculenter ostendit in eis inesse accidentia ab ipsorummet essentia re distincta. 92. Quare nullo pacto manifesta evinci potest repugnantia in eo quod quaedam accidentia divinitus perseverant in esse separatim ab eorum subiecto connaturali. 93. Praeterea obiectiva realitas agnosci debet relationibus, cum his quae dicuntur transcendentales, tum illis quae vocantur praedicamentales. Accidens.

XXXIII

94. Causa in genere recte fuit declarata a Suarezio: «Principium per se influens esse in aliud»; hinc pro diversitate influxus quo aliquid ad certum essendi modum determinari potest, quadruplex distingui potest genus causarum: efficientis, finalis, materialis et formalis. 95. Causam quam vocat physicam perperam definivit Stuart Mill: Antecedens invariabile et incondicionatum. 96. Haud minus arbitrarie causam efficientem Kantius amandavit ad formam a priori cuius ope intellectus ad phaenomena unum post aliud sibi repraesentanda adigitur: quippe, observatione cum interna, tum externa, certo nobis innotescit obiectivitas causae efficientis, prout importat nexum processionis effectum inter et agens. 97. Effatum causalitatis est analyticum, minime vero empiricum aut syntheticum a priori; ideo absque motivo eius valor ab asseclis Criticismi et Positivismi restringitur ad ordinem eventuum sensibilium. 98. Quin imo principium causali- Causa efficiens.

tatis, prout enuntiatur: Ens per participationem dependet in essendo a causa efficiente, evidentiam propositionis per se notae induit et ad exsistentiam Dei demonstrandam adhiberi potest, adversariis etiam data hypothesi de aeternitate materiae mundanae.

XXXIV

Causa finalis.

99. Finis est proprie dicta causa, imo inter alias primatum sibi vindicat. 100. Principium finalitatis, prout ita effertur: Effectus per se ordinatus procedit ab agente quod propter finem operatur, est obiective certum, non solummodo regulativum ad mentem Kantii.

DE ENTE INORGANICO

XXXV

Natura continui.

101. Quantum continuum minime constituitur ex indivisibilibus, sive mathematicis, sive metaphysicis: qua de causa continuum quoad se resolvi nequit nisi in plura quae et ipsa sint extensa, ita ut eius divisio in partes proportionales ad infinitum protrahi possit. 102. In continuo in se spectato limites interni actu non dantur, nec in illud introduci possunt nisi designatione extrinseca, quippe quacum sola consistere possit totius continuitas. 103. Iam age, cum ratio partis, praeter entitatem qua constat, necessario involvat terminum ipsi externum simul atque toti continuo internum, in continuo secundum se considerato partes proprie tales actu inter se distinctae non dantur antecedenter ad quamlibet designationem extrinsecam.

XXXVI

Realitas continui.

104. Quantitas vere et formaliter continua agnosci debet in corporibus, penes minutissimas saltem eorum particulas. 105. Ceterum ne phaenomenalis quidem

extensionis reddi potest ratio sufficiens in opinatione Dynamismi, statuentis corpora constitui ex elementis simplicibus omnimode inextensis. 106. Reici procul dubio debet systema Idealismi innatistici necnon empiristici, apparentiam mundi corporei revocantis ad fabricamentum intuitionis a priori aut ad lusum formae subiectivae ex consuetudine acquisitae.

XXXVII

107. Citra Fidei testimonium, non deest argumentum quo ratio humana demonstrare potest quantitatem esse reipsa distinctam a substantia. 108. Quantitatis autem ratio quasi specifica, sive effectus formalis quem quantitas circa substantiam corporis primario exercet, constitui nequit in extensione locali actuali, neque in divisibilitate, neque in mensurabilitate, at reponi debet in compositione entitativa vi cuius corpori tribuit, non ipsam eius entitatem in partes integrales extensibilem, sed huius entitatis extensionem dumtaxat in partes entitativas interno situ extrapositas. 109. Natura corporalis quaelibet proxime constituitur haec res singularis per suam entitatem concretam; verum radix ontologica, eaque omnino primordialis unde substantiae corporeae numericam intra eamdem speciem multiplicabilitatem derivant, ab Aquinate recte reponitur in ordine naturali quem materia habet ad quantitatem.

Habitudo quantitatis ad substantiam.

XXXVIII

110. Spatium, in quo corpus ratione quantitatis constituitur circumscriptive praesens, etsi cum extensione magnam habet affinitatem, ab ea tamen formaliter distinguitur, in hoc nimirum quod eius conceptus supra illius conceptum addit respectum capacitatis ad res naturales continendas. 111. Porro spatium quod vocant absolutum, converti nequit in ens quoddam sui generis quod propria potiretur realitate actuali; verum eius obiectivitas non ita est attenuanda ut traducatur

Spatium.

ad intuitionem puram sensibilitatis externae ad mentem Kantii, sed recte ponitur esse ens rationis cum fundamento in re.

XXXIX

Tempus.

112. Statim atque accipitur a nobis sensus prioris et posterioris in motu, dicitur fieri tempus: proinde congrua esse videtur definitio temporis ab Aristotele tradita: Ἀριθμὸς κινήσεως κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον. 113. Ratio igitur temporis, etsi formaliter completur per considerationem mentis, non destituitur omni extra mentem obiectivitate. 114. Tempus autem quod dicitur absolutum, neque est ens propria realitate actuali constans, neque mera sensibilitatis internae forma, prout censuit Kantius, sed recte dicitur esse ens rationis cum fundamento in re.

XL

Qualitates.

115. In rebus naturalibus admittantur necesse est qualitates sensibiles, quae, etsi cum motu locali intime connexae, ab eo tamen formaliter distinguuntur. 116. Sententia autem quae qualitates quas vocant secundarias ad meras materiae vibrationes revocare satagit, praeterquam quod Subiectivismi errorem haud aequivoce redolet, naturam horum sensibilium inde aptius non declarat et facta quaedam, ad eorum perceptionem spectantia, sufficienter non explicat. 117. Haud minus inaniter adlaborat philosophus qualitatis occultae osor omnia phaenomena activitatis corporeae traducere ad purum motum localem, utut occultissimum; motus enim localis formaliter sumptus, nedum suo mobili tribuat virtutem agendi, at ne ipse quidem, utpote fieri quoddam, perseverare potest, nisi in corpore moto adsit qualitas quaedam motrix iugiter illud sollicitans ad novas in spatio positiones occupandas. 118. Praeter hos impetus ab extrinseco acceptos, corpora mineralia praedita sunt aliis potentiis operandi quae ab ipsorummet essentia efflorescunt.

XLI

Activitas.

119. Corpora igitur regni etiam anorganici vera et proprie dicta activitate praedita sunt: proinde reici debet theoria Occasionalismi, statuentis substantias corporales non agere, sed tantum Deo occasionem suppeditare quosdam effectus in ipsis producendi. 120. In huius activitatis exercitio corporea agentia hac lege reguntur ut cum passo in quod immediate agunt coniuncta esse debeant; quin imo, analysi pure rationali adhibita, manifestum fieri potest necessitatem coniunctionis huiusmodi agenti naturali convenire, prout est agens simpliciter: unde actio in distans dicenda est universim repugnare.

XLII

Finalitas.

121. Ordo coordinationis et subordinationis quem diversa agentia huius mundi constituunt, suam rationem ultimatim sufficientem non habet in fortuito atomorum concursu neque in necessitate absoluta materiae, sed in actione Entis summe intelligentis: unde hic ordo iure dicitur esse formaliter teleologicus et proin agentia, quae ad eius adintegrationem concurrunt, recte dicuntur tendere ad certos fines obtinendos. 122. Haec vero activitatis corporalis finalitas est vere intrinseca, quatenus videlicet agentia naturalia in seipsis habent principium inclinationis «ratione cuius quodammodo ipsa vadant et non tantum ducantur in fines debitos».

XLIII

Leges physicae.

123. Pro certo tenendum est in rerum natura exsistere leges physicas, quarum universalitas et constantia a nobis certitudinaliter cognosci possunt. 124. Necessitas harum legum non est absoluta, sed hypothetica dumtaxat: hinc cursus naturae qui ex earum observatione exsurgit, suspensionem accipere potest per virtutem Dei omnipotentis.

XLIV

Substantialis diversitas et mutabilitas.

125. Ex unitate ordinis mundani quis imperite prorsus transitum faceret ad unitatem substantialem totius mundi adstruendam cum sectatoribus cuiusdam monismi: nec maiori cum iure philosophi Bergson et Le Roy distinctionem numericam corporum traducere conantur ad merum « postulat du morcelage ». 126. Praeterea corpora chimice simplicia, cum inter se, tum a compositis quae ex ipsis conflantur in combinatione chimica, specifice differunt. 127. Substantiae igitur elementares, synthesim subeundo, novum actum substantialem sortiuntur unde efflorescit earum novus fascis proprietatum, et proin substantialem mutationem patiuntur.

XLV

Essentialis constitutio.

128. Porro Dynamistae, Mechanistae atque Atomistae dynamici, dum a corporibus abiudicant diversitatem specificam necnon substantialem transmutabilitatem, sufficienter explicare nequeunt potiora facta ad constitutionem materiae spectantia: quare eorum placita reici debent. 129. Itaque sententia peripatetica servari debet, nimirum docens substantiam corporis naturalis intrinsece constitui duobus principiis substantialibus re inter se distinctis, materia scilicet prima et forma substantiali. 130. In una eademque materia actu simul esse nequeunt plures formae substantiales: unde elementa in mixto remanent in virtute tantum, non in actu.

DE ENTE VIVENTE

XLVI

Ratio formalis vitae eiusque gradus.

131. Illud ens proprie dicitur vivere in actu secundo, quod ad motum sese agit, in actu autem primo, quod in tali natura subsistit unde fit natum seipsum movere: quare ratio formalis vitae recte constituitur

in capacitate immanenter operandi. 132. Iuxta diversos igitur perfectionis gradus secundum quos aliqua natura hanc activitatis immanentiam verificare potest, plures distingui debent gradus vitae iique primarii, quorum infimus est vitae vegetativae, medius vitae sensitivae, supremus vitae intellectivae.

DE ENTE VEGETATIVO

XLVII

Principium vitale.

133. Mechanismus biologicus, dum ab opere vegetationis ablegandam esse censet omnem aliam causam praeter specialem materiae brutae aggregationem, est impar adaequate explicandis phaenomenis quae, in activa vegetantium evolutione, constanter occurrunt; finalitas enim quae relucet in efformatione eorum organismi, et in eius conservatione iuxta typum specificum necnon propagatione, omnino expostulat aliquod principium activitatis quod, sui cum elementis unione, eorum vires elevet et veluti consortes reddat suae radicalis inclinationis ad bonum totius tanquam finem prosequendum.

XLVIII

Eius natura.

134. Huius autem principii naturam nimis intemperanter extollit opinio cuiusdam Vitalismi, illud elevando ad dignitatem usque realitatis immaterialis, quae opus vegetationis modo cognoscitivo moderetur. 135. Ceterum mirifica operationum plantae convergentia ad perpetuitatem typi eius specifici assecurandam sufficienter explicatur in sententia Naturalismi scholastici, quippe iuxta cuius doctrinam principium quo vegetationis est forma substantialis corporis vegetantis et consequenter cum eius elementis constituit unum per se principium activitatis adaequatum, quod, etsi intentione naturae dumtaxat, tamen realiter inde determinatur ad sui ipsius perennitatem, tanquam fi-

nem, procurandam. 136. Extra chorum profecto cantat, idque absone, philosophus Bergson, quando contendit evolutionem vitae, utpote «une imprévisible création de forme», principio finalitatis esse subtrahendam. 137. Haud minus imperite anima mere vegetativa diceretur esse in se subsistens, quippe quae in suo operari adaequate considerato socium intrinsece sibi adsciscit organum corporale.

XLIX

Eius habitudo ad alia regna.

138. Perfectio igitur vitae abiudicari nequit a vegetali qua toto, quippe quod est unum suppositum in quo incipit et terminatur eius activitas. 139. Quare unumquodque corpus vegetans supra minerale ita praeeminet ut ad ordinem superiorem vere pertingat. 140. Unde concludere fas est esse simpliciter impossibilem generationem spontaneam stricte dictam, qua nimirum ex materia inorganica sibi relicta ortum duceret ens vivum, aliud tamen genus vitae ac erat vita bathybii haeckeliani! 141. In vindicanda autem superioritate vegetantis supra minerale, non eo usque licet progredi ut quis illi adiudicet veram et proprie dictam sensibilitatem. 142. Unumquodque vegetale ab eodem principio formali unde accipit esse viventis, mutuatur etiam suum esse entis corporei: hinc inutiliter in eo adstruitur forma scotistica corporeitatis.

DE ENTE SENSITIVO

L

Anima beluina.

143. Praeter vegetativam, datur in bruto vita sensitiva; motus enim spontanei, quos edit animal, necnon et systema nervosum, quo fit natum recipere facultatem sentiendi, sat luculenter evincunt illud ad conditionem meri machinamenti non esse detrudendum, sicut somniavit Cartesius. 144. Intolerabilius aequo dici debet paradoxum Materialismi, belluis adiudicans fa-

cultatem intelligendi, quae gradu acuminis dumtaxat, idque propter defectum evolutionis organicae, ab intellectu hominis discriminetur. 145. Nec magis sententiae materialistarum est adhaerendum, dum principium sensationis revocare satagunt ad specialissimam materiae brutae aggregationem; actus enim sentiendi a solis viribus materiae, utcumque attemperatis, promanare nequit et proin arguit in bruto reipsa dari animam sensitivam a principiis organismi mineralibus essentialiter diversam. 146. Verumtamen sensatio, utpote quae haud obscura prodit signa materialitatis, nequit dici actus solius animae, sed organi anima informati: quare anima sensitiva est forma substantialis corporis animantis, eaque a materia in esse dependens, seu per se non subsistens.

LI

147. Quapropter anima beluina ad esse non oritur per creationem, sed per eductionem de potentialitate materiae; nec proinde est natura sua immortalis, sed ab esse deficit corruptione compositi in quo consubsistit cum materia. 148. Praeterea anima sensitiva in bruto re non distinguitur a principio vitae vegetativae, sed virtualiter dumtaxat. 149. Propria differentia qua animal supra vegetantis ordinem elevatur, recte dicitur esse sensibilitas. **Eius ortus et finis.**

LII

150. Facultas sentiendi externa, ut ad actum prodeat, ab influxu obiecti accipiat necesse est complementum quoddam adaptationis, cui haud incongrue applicatur denominatio speciei impressae. 151. Verum haec species impressa, quippe quae circa sensationem munus exercet principii veluti formalis, non est confundenda cum modificatione per stimulum obiecti in sensorio provocata, sed potius constitui debet in immutatione veluti spirituali qua sensus ipse intrinsece afficitur. 152. Sensatio formaliter sumpta non consistit in sola receptione speciei modo explicatae, sed, utpote actio vitalis, importat actum immediate sequentem quo sensus in obiec- **Actus sensationis.**

tum intentionaliter sese convertit, illud praesentando subiecto sentienti. 153. Minime dubitandum est quominus sensatio, quoad plenitudinem suae perfectionis, a cerebro dependeat; verum, prout dicit meram rei externae praesentationem, exercetur in organo terminali.

LIII

Sensus internus.

154. Praeter sensus externos, animantia perfectiora habent 1° sensum communem, cuius ope sensationes externas, in iisque modo concreto obiecta sensata, discernere et in unum colligere valent; 2° phantasiam, qua res sensibiles etiam in earum absentia sibi repraesentare possunt; 3° aestimativam, per quam in rebus apprehensis rationes insensatas utilis, nocivi, etc., concretas percipere possunt; 4° tandem memoriam, cuius vi sensationes iam olim habitas, in iisque concretam praeteriti notam, cognoscere possunt. 155. Praetermissa questione utrum omnes hae functiones totidem expostulent facultates re inter se distinctas, pro certo saltem tenendum est facultatem uniuscuiusque ex illis elicitivam esse organicam seu organo materiali alligatam.

LIV

Appetitus sensitivus et potentia motiva.

156. In natura animali, prout huiusmodi, agnoscatur necesse est, praeter innatum, appetitus elicitus sensitivus, a potentiis cognoscitivis reipsa distinctus. 157. Haec autem facultas certo certius est materialis, seu operans cum concursu intrinseco alicuius organi, quod sat probabiliter est cerebrum. 158. Praeter facultatem sentiendi, quae movet per modum dirigentis, facultatemque appetendi, quae movet per modum imperantis, admitti debet in animali perfectiore potentia locomotiva, quae motus locales spontaneos elicitive exsequitur.

LV

Instinctus origo et natura.

159. Origo instinctuum primitivorum ab Evolutionistis perperam constituitur in aliqua proprietate

systematis nerveo-muscularis quae, in aliquo progenitore vi assuetudinis firmata, posteris hereditate fuit transmissa, et postea, sub influxu selectionis naturalis mediique circumiacentis, diversas nacta est species actuales. 160. Motus instinctivi quibus animal fertur ad opificia sua intricatiora conficienda, praeter iudicium virtuale aestimativae, triplicem veluti habitum natura ingenitum importare videntur, pro tripartita divisione potentiae motivae modo data: 1° in phantasia, habitum quo ad partes operis unam post aliam sibi repraesentandas quasi automatice inducitur et qui paulatim reducitur ad actum per praesentationem elementorum in sensationibus externis; 2° in appetitu, habitum cum his repraesentationibus sociatim eliciendi affectus quibus ad molitionem operis intensius impellitur; 3° in potentia motrici, habitum quo animal habile redditur ad seriem motuum molitioni operis adaptatam rite exsequendam. 161. Ad artificia igitur belluarum explicanda non licet cum quibusdam naturalistis confugere ad adaptationem qua aliquis proavus adiunctis medii sese olim accommodasset industria intelligentiae sibi propriae quaeque, vi assuetudinis in ipso automatica facta et posteris transfusa, in eisdem effectibus inconscie praestandis nunc temporis persisteret.

DE ENTE RATIONALI

LVI

Intellectus.

162. Omnino falsa est opinio Sensualismi, in eo quod cognitionem intellectualem arbitratur esse revocandam ad sensationes reflexione transformatas: universalitas enim conceptuum abstractorum necnon necessitas iudiciorum qui ex illis componuntur prorsus exsuperant captum facultatis sensitivae. 163. Fons unde promanat in homine facultas intellectiva, constituit differentiam specificam qua homo ad ordinem regno animali superiorem elevatur. 164. Quamdiu autem durat prae-

sentis vitae status, intellectus humanus ad intelligendum comitem sibi adsciscit operationem virtutis imaginativae et consequenter ab organo cerebri quadamtenus dependet; sed haec dependentia est extrinseca dumtaxat, et proin minime huiusmodi ut sectatori materialismi rationem praebeat ad spiritualitatem intellectus denegandam.

LVII

Eius obiectum.

165. Ratio entis ut sic, quippe quae est eius obiectum formale, ab intellectu humano quodammodo attingi potest in quolibet ente, dummodo rite ei proponatur; verum, pro huius vitae condicione, haec ratio entis ab eo primo et per se non percipitur nisi in re sensibili: quare omnia entia dici possunt esse obiectum materiale intellectus humani adaequatum, quidditas autem rei materialis, eius obiectum materiale proportionatum.

LVIII

Rei materialis cognitio.

166. Hanc autem quidditatem rei materialis intellectus hominis apprehendit per abstractionem a condicionibus materiae individuantibus. 167. Quapropter id quod directe percipit est universale; quin imo lex eius cognitionis esse videtur ut a magis universalibus ad minus universalia procedat. 168. Verumtamen homo per intellectum singulare etiam cognoscit, etsi indirecte solummodo, per conversionem scilicet ad phantasma unde desumpta est quidditas apprehensa.

LIX

Verbum mentale.

169. Intellectus, opus intellectionis eliciendo, in se reproducit intentionalem quidditatis intelligendae imaginem, cui haud immerito applicata fuit denominatio verbi mentalis. 170. Nulla autem ratione vere efficaci innititur quisquis, cum sectatore Idealismi, hanc rei imaginem adstruere satagit tanquam terminum obiectivum cognitionis intellectualis; haec enim imago ad

id muneris dumtaxat ordinatur ut, citra sui qua affectionis subiectivae cognitionem, obtutui mentis praesentem sistat rationem rei intelligendae.

LX

171. Porro natura prius quam hanc rei intelligendae imaginem in seipso exprimat, intellectus in se habeat necesse est huius rei similitudinem intentionalem, qua ad id operis efficiendum fecundetur. 172. In fundamento prorsus nullo superstruitur sollemne Formalismi Kantiani pronuntiatum, nimirum quod mens humana in propria sua natura nanciscitur formas a priori quibus suum intelligibile sibi procudere et ita fabricatum sibi repraesentare valeat. 173. Ceterum Innatismus, sub qualibet forma proponitur, reici debet, hoc quidem motivo quod ex testimonio conscientiae rite inferri potest intellectum hominis quoad ideas primitivas neque in actu neque in habitu esse, sed in potentia dumtaxat. 174. Unde concludendum est intellectum humanum, qua formaliter perceptivum, esse facultatem passivam seu intrinsece actuandam per receptionem speciei intelligibilis. 175. Quapropter intellectus hominis ad ideam alicuius rei primitus efformandam determinari nequit per solam virtutem sermonis externi, sicut censuit Traditionalismus rigidior. 176. Ne mitiori quidem Traditionalismi formae adhaerendum est in eo quod docet externam disciplinam esse absolute necessariam ut mens humana ad notitiam ordinis metaphysici et moralis pertingere possit. 177. Vix minus a vero deflectit quicumque arbitratur intellectum operi intellectionis eliciendo proxime idoneum reddi per hoc solum quod ei praesto est phantasma rei cognoscendae.

Idearum origo: *a) Systemata falsa.*

LXI

178. Minime profecto lis esse potest de quaestione, utrum, in effectione speciei intelligibilis, partes habeat phantasma rei sensibilis; at vero haec imago phantasiae nequit esse adaequatum huius speciei principium,

b) Systema scholasticum.

sed, praeter illam, interveniat necesse est virtus quaedam activa spiritualis quae, per modum causae principalis, phantasma elevet remque cuius est repraesentatio, actu intelligibilem reddat per abstractionem eius similitudinis a materia individuante: qua de causa in anima humana admitti debet intellectus agens natura ei ingenitus. 179. Inde perspicue apparet quam inutiliter immediata Dei visio ab Ontologista adstruatur ad originem idearum explicandam.

LXII

Immaterialium cognitio.

180. Nedum sit intuitiva cognitio clara de natura substantiarum immaterialium, quam homo pro huius vitae condicione sibi comparare potest, at e contra ex integro constituitur conceptibus analogicis negativo-positivis. 181. Verumtamen anima humana sese exsistere cognoscit absque discursu, reflectendo in suas operationes in iisque concrete sese percipiendo tanquam earum principium; ad hanc autem sui ipsius cognitionem habitualiter disponitur per suam ipsam essentiam, quae est menti praesens.

LXIII

Voluntas.

182. Quemadmodum, praeter sensibilem, datur in homine cognitio intellectualis, ita, praeter sensitivum, deprehenditur ei inesse appetitus elicitus rationalis seu voluntas, quae, haud secus ac intellectus, in sola anima residet. 183. Homo, actu voluntatis prosecutivo, in malum qua tale tendere nequit, at semper fertur in aliquid quod ut simpliciter aut secundum quid saltem bonum ab intellectu ei proponitur.

LXIV

Indoles eius activitatis.

184. Voluntas humana necessitatem coactionis pati potest in actibus quos imperare solet, nequaquam vero in actibus quos vere elicit. 185. Eadem facultas, necessitate naturali saltem specificationis, fertur ad beatitu-

dinem qua talem. 186. In motu autem quo bona particularia amplectitur, voluntas nequit eadem necessitate ferri, sed libertate arbitrii fruitur. 187. Porro voluntas nulla necessitate adstringitur ut, ex duobus bonis quae ab intellectu sponte operante ei praesentantur ut inaequalia, maius prae minore amplectatur; quare reici debet Determinismus psychologicus.

LXV

188. Electio ordinationem rationis exigit quidem, sed, quoad substantiam, est actus ab appetitu rationali elicitus: quocirca libertas arbitrii est dos propria voluntatis. 189. Ad exercitium liberi arbitrii requiritur indifferentia activa voluntatis eiusque proxime expeditae, ita ut, cum praesentia omnium ad agendum requisitorum, componere possit omissionem actionis. *Electionis natura.*

LXVI

190. Realitas libertatis humanae statui potest 1° ex communi generis humani persuasione, 2° ex factis internis deliberationis, quae unusquisque in se contingere experitur. 191. Nunc vero frustra omnino realitatem, in homine, liberi arbitrii labefactare satagit fautor Determinismi physici, adversus illam oggerendo legem de energiae conservatione. *Libertatis vindicatio.*

LXVII

192. Actus ordinis conscii hactenus recensiti, quos unusquisque nostrum ut suos experitur, arguunt in homine dari, praeter materiam, principium quoddam substantiale quod sit eorum causa efficiens et subiectum inhaesionis permanens. 193. Quare paradoxa pensari debent 1° dictum coaetanei James, arbitrantis quaestionem de anima esse in psychologia omittendam ut hypothesim supervacaneam; 2° pronuntiatum materialistae effutire audentis principium adaequatum huius- *Animae rationalis realitas.*

modi actuum ex integro esse constitutum ex particulis materiae organismum hominis conflantibus.

LXVIII

Eius natura et habitudo ad corpus.

194. Ceterum certe constare potest principium actuum rationalium esse cum essentialiter tum integraliter simplex, necnon et spirituale. 195. Non ideo tamen adhaerendum est Ultraspiritualismo Cartesii animam humanam convertentis in spiritum purum corpus ab extrinseco moderantem; facili enim negotio statui potest principium vitae rationalis in homine esse unum idemque reipsa cum principio vitae sensitivae et vegetativae, ideoque talem cum corpore unionem inire ut inde resultet una per se natura. 196. Unde anima rationalis dicenda est esse forma substantialis eaque unica corporis humani. 197. Anima igitur humana est in toto corpore, et quidem tota in qualibet eius parte quoad totalitatem essentiae, tametsi non ita penes totalitatem virtutis.

LXIX

Eius immortalitas.

198. Incorruptibilitas naturalis animae humanae tribuenda est, minime vero immortalitas essentialis. 199. Deum autem in vita sempiterna esse illam conservaturum sat evidenter manifestat appetitus naturalis perfectae felicitatis quem Ipse indidit animo hominis.

LXX

Eius origo.

200. Anima humana nequit esse producta ex substantia divina, utcumque haec productio explicatur, sive per emanationem transeuntem, sive per evolutionem immanentem; nequit ortum ducere ex potentialitate materiae, neque ex traduce spirituali de anima parentis excerpto. 201. Nec magis incipit esse anima humana per conversionem animae sensitivae in intellectivam ope illuminationis divinae effectam, sed per creationem Dei immediatam et eo quidem momento quo corpori infunditur.

LXXI

202. Inde fit manifesta absurditas conatuum eorum qui originem primi hominis qua rationalis explicandam esse effutiunt iuxta placita Darwinismi. 203. Ceterum Transformismus, prout restringitur ad alia regna, haberi nequit tanquam theoria in solidó scientifica, quippe qui plura facta habet sibi opposita et in causis effectuum quos vult explicare vere proportionatis assignandis prorsus deficit. **Transformismus.**

DE ENTE SUPREMO

LXXII

204. Immediata Dei visio, ad mentem Ontologistarum, homini non est naturaliter adeptu possibilis: hinc conceptus quem ipse, sola rationis virtute, sibi comparare potest de natura Entis supremi, nequit non esse abstractivus et analogicus. 205. Praeterea de obiectiva huius notitiae realitate ei immediate constare nequit, quatenus haec propositio, Deus exsistit, etsi quoad se, non est tamen quoad nos, per se nota. **Esse Dei:** *a) Invisibilitas.*

LXXIII

206. Potest homo hanc Dei exsistentiam mediate sibi notificare, ope discursus videlicet, ad quem instituendum non absolute indiget excitari per revelationem huius veritatis traditione ipsi transmissam, prout censuit Traditionalista. 207. Processus vero iuxta quem institui debet haec demonstratio, non est a priori seu a simultaneo, sed a posteriori tantummodo. *b) Demonstrabilitas.*

LXXIV

208. Inter argumenta quibus invicte demonstrari potest exsistentia Dei, adnumerari debent 1° argumen- *c) Demonstratio.*

…um ex motu rerum mundanarum, unde eruitur Deum exsistere ut Motorem omnium immobilem; 2° argumentum ex activitate agentium naturalium per se subordinatorum, unde infertur Deum esse ut primam omnium Causam incausatam; 3° argumentum ex contingentia earumdem rerum, ex qua concluditur Deum exsistere tanquam Ens absolute necessarium. 209. His tribus addi potest 1° via ex diversis perfectionum gradibus, in qua mens nostra assurgit ad realitatem Dei cognoscendam sub conceptu Entis nobilissimi; 2° via ex ordine rerum sensibilium, in qua ratio ascendit ad exsistentiam Dei affirmandam sub conceptu Ordinatoris actualissime intelligentis. 210. Tandem haec eadem Dei exsistentia stabiliri potest 1° ex consideratione appetitus naturalis quo homo tendit ad beatitudinem omnimode perfectam et cuius terminus nequit inveniri nisi in possessione Entis summe boni; 2° ex consensu generis humani in agnoscenda Numinis supremi realitate.

LXXV

d) Subsistentia. 211. Hac demonstratione rite evoluta, constat Deum, utpote primum Agens, esse ipsum Esse per se subsistens et proin Actum purissimum.

LXXVI

Dei unicitas. 212. Porro cum actus essendi nonnisi in rem singularem cadere possit, natura Dei est dicenda adeo una ut in pluribus univoce multiplicari nequeat. 213. Ceterum doctrina Ditheismi, praeterquam quod est in se absurda, inutiliter adstruit principium absolute malum ad praesentiam malorum in mundo explicandam: Ens enim absolute bonum, etsi ullum malum per se efficere nequit, malum tamen physicum per accidens velle, morale vero, quod ne per accidens quidem efficit, permittere potest.

LXXVI

Eius perfectio. 214. Porro Deus, utpote absolute necessarius, est simpliciter perfectus; utpote insuper fons unicus totius

esse, est absolute perfectus; utpote actus purus, est infinite perfectus.

LXXVII

215. Deus praeterea est substantia spiritualis, absolute simplex, quae videlicet a se excludit quamlibet veri nominis compositionem sive physicam sive metaphysicam. 216. Huic autem Dei omnimodae simplicitati non adversatur pluralitas nominum, quibus a nobis appellari solet; distinctio enim quae viget inter attributa his nominibus significata, non est nisi distinctio rationis ratiocinatae late praecisiva, et consequenter ne virtualis quidem compositionis in Deo introductionem secum trahere potest. **Eius simplicitas.**

LXXVIII

216. Seclusa qualibet ex aliis et aliis compositione, a Deo penitus arcenda est etiam possibilitas veniendi in compositionem cum aliis, quibuscum videlicet ad instar partis compositum constitueret. 217. Quare summae Dei dignitati est valde iniuriosa opinatio monistica Ed. Le Roy his verbis expressa: «Si nous déclarons Dieu immanent, c'est que nous considérons de Lui ce qui est devenu en nous ou dans le monde». 218. Omni prorsus vituperio dignus est Pantheismus nostrae aetatis, confundens Absolutum cum ente indeterminato quod, evolutione sive physica sive ideali sese explicans, totam rerum universalitatem constituat; nam, praeterquam quod summa inficitur impietate, haec opinio experientiae adversatur, principia rationis speculativae subvertit atque disciplinae sanae moralitatis fronte adversa reluctatur. **Pantheismi confutatio.**

LXXIX

219. Non adversante hac Eius a mundo distinctione, Deo tribui debet perfectio immensitatis ratione cuius Deus iam ab aeterno essentia sua exigit esse, absque circumscriptione et limitatione, substantialiter praesens omnibus locis in quibus exsistunt vel exsistere pos- **Dei immensitas, immutabilitas, aeternitas.**

sunt aliquae creaturae. 220. Praeterea Deus, utpote actus purus, absolute simplex et infinite perfectus, nulli mutationi obnoxius esse potest, sive in sua natura, sive in propositis suae voluntatis. 221. Tandem Deus, propter hanc sui immutabilitatem, est aeternus, quippe cuius esse neque initium habuit neque finem habiturum est neque ulli successioni subici potest.

LXXX

Eius essentia metaphysica.

222. Ex omnibus perfectionibus quae Deo conveniunt, plena subsistentia in actu essendi haud illegitime habetur tanquam essentia Eius quasi metaphysica.

LXXXI

Veritas divina.

223. Deus est prima et suprema veritas in essendo necnon et in repraesentando. 224. Pariter dici debet indefectibilis veritas moralis, pro eo quod est summe verax atque fidelis.

LXXXII

Bonitas divina.

225. Deus est etiam suprema bonitas, tum absolute, tum relative, quatenus Ipse in suo esse undecumque perfectus est Sibi maxime conveniens et caeteris rebus appetitione dignus. 226. Eidem tribui debet summa sanctitas, in quantum praecisive considerata importat perfectam voluntatis conformitatem cum ordine sapientiae, citra ullam ab aliquo superiore dependentiam.

LXXXIII

Dei perfectissima vita.

227. Vita eaque perfectissima Deo convenit, quippe qui sua operatione est omnimode perfectus independenter a principio extrinseco. 228. In hac autem Dei vita perfectio vitae intellectivae formaliter eminenter invenitur, sensitivae vero atque vegetativae eminenter tantummodo.

LXXXIV

Divinae scientiae: a) Natura.

230. In Deo igitur admitti debet intellectus, isque cum Eius essentia identificatus. 231. Scientia igitur quam inde Deus possidet, 1° tum subiective tum obiective est perfectissima; 2° unico actu immultiplicabili continetur; 3° absque ulla compositione iudicii aut discursus, quidquid est intelligibile, actualissime penetrat; 4° entitative spectata est absolute necessaria ideoque ab obiecto non pendet tanquam a causa. 232. Quocirca Deus nulla alia specie intelligibili intelligit quam sua essentia.

LXXXV

b) Obiectum adaequatum.

233. Porro Deus suam essentiam ut obiectum primarium cognoscit et ita quidem ut totam eius intelligibilitatem adaequet. 234. Caetera vero quae sunt vel esse possunt, Deus cognoscit tanquam obiectum secundarium et distinctissima quidem cognitione.

LXXXVI

c) Divisio ratione obiecti secundarii.

235. Scientia divina, ratione sui obiecti secundarii, dividitur in scientiam simplicis intelligentiae, qua Deus creaturas mere possibiles cognoscit, in scientiam visionis, qua Deus ab aeterno attingit omnia sive necessaria sive libera absolute futura, tandem in scientiam qua Deus ab aeterno futuribilia cognoscit et quae haud incongrue appellatur media.

LXXXVII

d) Concordia cum humana libertate.

236. Praescientia divina de contingentibus absolute futuris, quo ex titulo ob suam infallibilitatem ab eis non aufert contingentiam, eodem propter eorum contingentiam non frustratur sua infallibilitate, ex eo nimirum quod illi eventus pro signo actus secundi per praesentialitatem divino conspectui obiciuntur.

LXXXVIII

e) Medium.

237. Deus, quaecumque alia a se cognoscit, in seipso intelligit, in sua scilicet essentia prius intellecta. 238. Verumtamen medium obiectivum futuribilia libera attingendi Deo praestare nequit Ipsius essentia prout dicitur habere rationem decreti praedeterminantis subiective absoluti et obiective condicionati. 239. Libera vero absolute futura Deus cognoscit in suo decreto illa transferendi "in ordinem exsistentium secundum ipsissimam rationem contingentiae et libertatis quae in scientia condicionalium fuit praevisa."

LXXXIX

Dei voluntas.

240. Exsistit etiam in Deo voluntas quae, haud aliter ac Eius intellectus, identificatur cum Eius essentia. 241. Est igitur Voluntas divina infinite perfecta atque independenter a motione cuiuslibet obiecti a se distincti actualissima. 242. Deus bonitatem suae essentiae amat tanquam obiectum primarium. 243. Quidquid autem Deus praeter illam amare potest, non amat nisi ut obiectum secundarium, seu propter suam propriam bonitatem, non quidem augendam, sed aliis communicandam. 244. Praeterea Deus seipsum amat amore infinito et absolute necessario, et quidem ita ut in hoc amore et plena sui cognitione perfectissima fruatur beatitudine. 245. Quapropter Deus exsistentiam rerum finitarum non vult nisi cum libertate indifferentiae. 246. Haec autem libertas, quippe quae voluntati divinae non convenit nisi prout praeintelligitur esse in possessione sui boni perfecti, in Deo minime ponit potentiam ad diversos actus determinabilem: ideo amico foedere conciliari potest cum Eius immutabilitate et simplicitate.

XC

Potentia Dei.

247. Admittenda est in Deo potentia operativa quae, haud secus ac Eius voluntas, cum Eius essentia identificatur et proin est aeque infinita. 248. Huius autem

potentiae obiectum adaequatum tantumdem sese extendit quantum et ipsa ratio entis per participationem, ideoque complectitur quidquid praeter Deum est intrinsece possibile: qua de causa recte dicitur Deus esse omnipotens.

XCI

249. Iam age, efficacitas huius omnipotentiae minime coartari debet ad ordinem rerum praesentem, sed ad plures eosque sine fine perfectiores sese extendere potest. 250. Quare hic mundus, etsi dici debeat relative optimus, nequit tamen haberi tanquam omnium possibilium absolute optimus, quemadmodum voluit Leibnitzius. 251. Inde etiam fit haud minus indubium Deum quaedam opera sensibilia insolita supernaturalia efficere posse, et ea quidem talibus notis insignita ut a nobis dignosci possint tanquam certo miraculosa. **Eius efficacitas.**

XCII

252. A virtute Dei creativa repeti debet origo huius mundi. 245. Haec actio creandi non solum repugnantia vacat, sed etiam est huiusmodi ut naturae Dei perfecte conveniat. 255. Virtus autem creativa ita Deo propria est ut nulli creaturae communicari queat. **Virtus creativa.**

XCIII

256. Praeterea quaecumque in hac rerum universalitate exsistunt, in esse iam accepto perseverare nequeunt nisi dependenter ab influxu Dei iugiter et directe illa in eo conservantis. 257. Quaelibet creatura, sicut in essendo, ita in operando, a virtute Dei dependet, pro eo quod quidquid est entitatis in illius operatione, a Deo procedat necesse est tanquam a causa effectrici immediata, licet non unica. **Conservatio et concursus.**

XCIV

258. Motio autem divina, ad actus libertatis creatae saltem quod spectat, neutiquam dici potest physice **Divini concursus indoles.**

praedeterminativa ad unum: haec enim praedeterminatio non videtur posse consistere cum libertate voluntatis humanae nec componi cum sanctitate Voluntatis divinae. 259. Ceterum in sententia quae docet concursum Dei esse indifferentem atque simultaneum, tecta sartaque remanet essentialis arbitrii humani subordinatio ad Deum, tanquam ad primum Agens.

XCV

Providentia. 260. Deus omnia ad finem sapientissime dirigit per executionem suae providentiae, in qua specialem gerit curam creaturae rationalis. 261. Finis autem absolute ultimus ad quem Deus omnes creaturas praeordinavit, est gloria Ipsius extrinseca, obiectiva dumtaxat pro irrationalibus, obiectiva simul et formalis pro rationalibus.

Ex philosophia morali

DE ETHICA GENERALI

XCVI

262. Homo, quippe qui ipso pondere naturae rationalis ad beatitudinem perfectam inclinatur, in hac beatitudine habet finem proprium ultimum, a Deo intra ordinem naturae ipsi praestitutum. 263. Hic finis ultimus ab homine obtineri potest quidem, at non nisi in subordinatione ad finem ultimum totius creationis. 264. Obiectum perfectae felicitatis necessarium atque per se sufficiens reponi nequit in ullo bono finito, sed est solus Deus cognoscendus et amandus. 265. Essentia huius beatitudinis in sola perfecta Dei cognitione consistit quae, sistendo intra ordinem naturae, non fuisset intuitiva, sed analogica tantum. **Finis ultimus hominis.**

XCVII

266. Homo, in huius vitae condicione, perfectam felicitatem assequi non potest: quapropter finem huius status supremum in hoc constituat necesse est ut sese praeparet ad illam in vita futura consequendam. 267. Hanc autem praeparationem homo aliunde exquirere non debet quam ex recta ordinatione suae activitatis iuxta praescriptiones ordinis moralis. **Habitudo huius vitae ad finem ultimum.**

XCVIII

268. Moralitas actus humani, in genere spectata, a Suarezio recte constituitur in eius dependentia a voluntate libere operante, sub rationis advertentia ad honestatem vel inhonestatem obiecti. 269. Multi dantur actus humani qui, de se et natura sua, sunt honesti vel **Actus humani moralitas.**

inhonesti independenter a quolibet praecepto extrinseco: quare reici debet Positivismus moralis. 270. Actus humanus est honestus aut inhonestus, pro eo quantum naturae rationali adaequate spectatae convenit aut repugnat.

XCIX

Falsae opiniones de norma moralitatis.

271. Est igitur reprobanda opinio Utilitarismi secundum quam bonitas moralis alicuius actionis est metienda ex eius conducentia ad felicitatem temporalem individui et speciei harmonice procurandam. 272. Vix minus vitiosa est sententia rationalistica Kantii; sollemne enim eius dogma: Illa actio, eaque sola, est moraliter bona, quae et quatenus secundum dictamen rationis et propter solam erga illud reverentiam ponitur, in falso fundamento nititur, normam agendi physice impossibilem exprimit atque tandem purismum exaggeratum redolet. 273. Criterium subiectivum quo diudicatur bonitas aut malitia alicuius actionis non est sensus quidam moralis, sed ipse intellectus practicus.

C

Lex naturalis.

274. Iudicia intellectus practici, quibus videlicet homo honestum a turpi sponte discernit illudque esse faciendum, hoc vero vitandum voce quasi naturae monetur, iure habentur tanquam lex naturalis a lege Dei aeterna participata. 275. Huiusmodi igitur dictamina ab ordinatione Intellectus et Voluntatis divinae mutuantur quod ad certas actiones ponendas, alias vero vitandas, voluntatem hominis imperative possunt adstringere.

CI

Eius vis obligativa et sanctio.

276. Repudiari debet opinio Kantii statuentis rationem puram practicam esse legislatricem voluntatis humanae autonomam atque independentem. 277. Pariter aberrant philosophi arbitrantes obligationem moralem esse sitam in quodam coactionis sensu qui ex consociatione idearum in nobis oritur, aut qui, in aliquo nostrum

progenitore ex eodem fonte enatus, hereditate nobis posteris fuit transfusus. 278. Essentia obligationis moralis non consistit in necessaria actus ponendi vel omittendi connexione cum beatitudine formali, at potius constitui debet in necessario huius actus eiusve omissionis nexu cum Deo, qua fine absolute ultimo voluntatis humanae. 279. Lex naturalis sanctionem sufficientem sibi vindicat, quae in assecutione aut omissione beatitudinis consistit, eaque in perpetuum duratura.

CII

280. Lex naturalis cum intrinsece tum extrinsece est immutabilis. 281. Praeterea legi naturali competit universalitas promulgationis, quatenus praecepta eius generaliora ab homine usu rationis expedito pollente invincibiliter ignorari nequeunt. **Eius proprietates.**

DE IURE NATURALI

CIII

282. «Existit ordo iustitiae ad legem naturalem immediate pertinens». 283. Quapropter contra theoriam Positivismi iuridici affirmandum est, dari iura necnon officia his correlativa, quae vim obligandi habent independenter a qualibet institutione positiva. 284. Habitudo igitur ordinis iuridici ad ordinem moralem non est separatio quam Kantius statuit; consideranti enim liquet iustitiam seu rectitudinem hominis, qua socialis, ad honestatem seu rectitudinem hominis, complete spectati, sese habere ut partem ad totum integrale. **Habitudo ordinis iuridici ad legem naturalem.**

CIV

285. Unicuique homini competit ius naturale dominium privatum idque stabile sibi comparandi. 286. Factum autem primigenium quo illud ius ad certas res **Ius proprietatis.**

contrahitur, haud incongrue dicitur esse occupatio. 287. Ius igitur proprietatis non fundatur in sola legislatione hominum neque in aliquo pacto primaevo. 288. Systema autem Socialismi non solum in falsis nititur principiis, sed regimen communitatis impossibile et absurdum adstruere gestit. 289. Rationes quibus suam sententiam munire conantur collectivistae agrarii, sunt nullius valoris; quare eorum placita sunt etiam reicienda.

CV

Hominis sociabilitas.

290. Homo, quippe qui absque aliorum convictu consequi nequit perfectam vitae sufficientiam, recte dicitur esse natura sua sociabilis. 291. Haec autem sociabilitas, natura ipsa ita intendente, primo, etsi imperfecte, in familia actuatur, perficitur vero in unione plurium familiarum stabili ad unum consortium civile constituendum.

CVI

Societas coniugalis.

292. Debita generis humani propagatio per honestam sobolis procreationem eiusque condignam educationem est finis princeps quem societas coniugalis ab Auctore naturae sibi praestitutum habet. 293. Susceptio igitur prolis ex connubio gravissimum parentibus imponit officium quo tenentur ad suos liberos physice et moraliter educandos.

CVII

Educatio prolis.

294. Verum eis etiam concedit ius hanc educationem directe et immediate curandi, quod, intra ordinem naturae, per se eis solis competit. 295. Quapropter monopolium scholarum juri naturali adversatur, praesertim si [illegible]unctam habet coactionem legalem liberos in illas mittendi per aliquod tempus instituend[illegible] 296. Auctoritati civili non competit ius lege parentes adstringendi ut suam sobolem publicae scholae instituendam tradant.

CVIII

297. Finis proximus ad quem suapte natura societas civilis ordinatur, est ordo exterior publicae prosperitatis naturalis per conspirationem virium sociorum procurandus, idque pro communi eorum bono, in subordinatione ad ordinem moralitatis considerato. 298. Quocirca societas civilis ita constituatur oportet ut singula eius membra propriam suam activitatem exercere possint, non tanquam membra mechanismi inertia, sed potius iuxta modum quo diversae partes organismi viventis suam activitatem exserunt. 299. Organa igitur ex quibus per se et immediate constituitur societas civilis, non sunt individua separata, sed familiae, prout per patresfamilias moraliter repraesentari possunt. **Societatis civilis finis et constitutio.**

CIX

300. "Ut homines in civili consortio stabiliter maneant, necessaria est vera quaedam potestas iurisdictionis, eaque concreta et visibilis, qua ipsorum actiones ad commune civitatis bonum efficaciter ordinentur." 301. Auctoritas politica suprema abstracte sumpta a Deo, auctore naturae, immediate procedit. **Auctoritas politica.**

CX

302. Civitates "non possunt, citra scelus, gerere se tanquam si Deus omnino non esset, aut curam religionis velut alienam, nihilque profuturam abicere...; omninoque debent eum in colendo Numine morem usurpare modumque quo coli se Deus ipse demonstravit velle"; Indifferentismus igitur necnon Tolerantismus politicus in materia religionis admitti nequeunt. **Officia societatis erga religionem.**

JHS